

Investigating the Relationship Between Social Support with Self-Care Behaviors in Patients with Colorectal Cancer

Naeimeh Entezari¹, Shiva Salehi^{2*}, Tahereh Banoo Borzuoi³

1- MSc Student of Medical –Surgical Nursing, Department of Nursing, TeMS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2- Assistant Professor, Department of Nursing, TeMS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3- Assistant Professor, Department of Nursing, TeMS.C, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Corresponding Author: Shiva Salehi, Assistant Professor, Assistant Professor, Department of Nursing, TeMS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: Salehi.shiva@yahoo.com

Received: 2024/11/27

Accepted: 2025/05/3

Abstract

Introduction: One of the important factors in helping to reduce complications and improve the quality of life of patients after cancer is to adhere to self-care behaviors, and to predict the factors affecting it—especially in patients with colorectal cancer, it is one of the priorities of nursing in the care of these patients.. This study investigated the relationship between social support and self-care behaviors in patients with Colorectal cancer cases referred to hospitals affiliated with Urmia University of Medical Sciences in 2023.

Methods: This study was descriptive-correlational, and its statistical population included all patients referred and hospitalized in the internal departments of gastroenterology, oncology, and chemotherapy clinics of hospitals (Imam Khomeini and Ayatollah Taleghani) affiliated with Urmia University of Medical Sciences in the second half of 2023. Two hundred seventy patients were selected through the convenience sampling method and based on the inclusion criteria and were examined using a questionnaire. In order to collect data, the form of demographic characteristics of patients, perceived social support by Zimet et al., self-care in patients with colorectal cancer were used. Data were analyzed using SPSS 21 statistical software and using statistical tests.

Results: Most of the research subjects (53.0%) were in the age range of 51 to 60 years, (53.3%) were male, (80%) were married, with (36.7%) having education below diploma, and (30.4%) had informal jobs. Most of them (36.7%) had a history of hospitalization twice, 90 people (33.3%) had a history of two rounds of chemotherapy, and 39.3% had a history of colon surgery. The mean score of social support was 26.53 ± 8.99 (moderate), the mean score of self-care behaviors (also moderate). Social support and all its components had a significant and direct relationship with self-care behaviors based on Pearson's correlation coefficient ($r=0.391$ and $P<0.001$).

Conclusion: Considering that the total average of social support and self-care behaviors was moderate, and in most studies, social support is known as the most important factor affecting self-care behaviors, it is necessary to pay more attention to this variable in future interventions to provide the means to improve self-care behaviors.

Keywords: Social Support, Self-care Behaviors, Colorectal Cancer, Patient.

ارتباط حمایت اجتماعی با رفتارهای خود مراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال

نعمیه انتظاری^۱، شیوا صالحی^{۲*}، طاهره بانو برزوئی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد پرستاری داخلی جراحی، گروه پرستاری، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- استادیار گروه پرستاری، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳- استادیار گروه پرستاری، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

نویسنده مسئول: شیوا صالحی، استادیار گروه پرستاری، واحد علوم پزشکی تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
ایمیل: Salehi.shiva@yahoo.com

پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۲/۱۳

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۹/۷

چکیده

مقدمه: یکی از عوامل مهم در کمک به کاهش عوارض و ارتقای کیفیت زندگی بیماران بعد از ابتلا به سرطان پابندی به رفتارهای خود مراقبتی است که پیش بینی فاکتورهای مؤثر بر آن مخصوصاً در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال از اولویت های پرستاری در مراقبت از این بیماران است. مطالعه ی حاضر با هدف تعیین ارتباط حمایت اجتماعی با رفتارهای خود مراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال بیمارستان های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه انجام شد.

روش کار: مطالعه حاضر یک مطالعه مقطعی از نوع توصیفی - همبستگی بوده و جامعه آماری آن کلیه بیماران مراجعه کننده و بستری در بخش های داخلی گوارش، انکولوژی و درمانگاه شیمی درمانی بیمارستان های امام خمینی و آیت الله طالقانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال ۱۴۰۲ بودند. از طریق نمونه گیری در دسترس و بر اساس معیارهای ورود ۲۷۰ بیمار انتخاب شدند. جهت جمع آوری داده ها از فرم مشخصات جمعیت شناختی بیماران، پرسشنامه های حمایت اجتماعی درک شده زیمت و همکاران و مراقبت از خود در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال تحت شیمی درمانی استفاده شد. داده ها با نرم افزار آماری SPSS21 و آزمون های آماری تجزیه و تحلیل گردید.

یافته ها: اکثر واحد های مورد پژوهش (۵۳/۰ درصد) در بازه سنی ۵۱ تا ۶۰ سال، (۵۳/۳ درصد) مرد، (۸۰ درصد) متأهل، با (۳۶/۷ درصد) تحصیلات زیر دیپلم و (۳۰/۴ درصد) دارای شغل آزاد بودند. اکثراً (۳۶/۷ درصد) سابقه دو بار بستری، ۹۰ نفر (۳۳/۳ درصد) سابقه دو نوبت شیمی درمانی و ۳۹/۳ درصد سابقه جراحی کولون داشتند. میانگین حمایت اجتماعی کل واحد های مورد پژوهش $26/53 \pm 8/99$ (در حد متوسط) و میانگین رفتارهای خودمراقبتی $4/93 \pm 33/52$ (در حد متوسط) بود. حمایت اجتماعی و همه مولفه های آن با رفتارهای خود مراقبتی بر اساس ضریب همبستگی پیرسون ارتباط معنی دار داشتند ($P < 0/001$ و $r = 0/391$).

نتیجه گیری: با توجه به اینکه میانگین کل حمایت اجتماعی و رفتار های خود مراقبتی در حد متوسط بود و در بیشتر مطالعات حمایت اجتماعی به عنوان مهم ترین عامل تأثیر گذار بر رفتار های خود مراقبتی شناخته شده است بنابراین لازم است تا در مداخلات پیش رو این متغیر بیشتر مورد توجه قرار گیرد تا موجبات ارتقای رفتارهای خود مراقبتی بیماران را نیز فراهم نماید.

کلیدواژه ها: حمایت اجتماعی، رفتارهای خود مراقبتی، سرطان کولورکتال، شیمی درمانی.

خودمراقبتی به نتایج بهتر خود مدیریتی منجر می شود، امید به زندگی را افزایش داده و رفتارهای سلامتی را تعدیل می کند، همچنین با کنترل نشانه ها، درمان، پیامدهای جسمانی و اثرات روانی اجتماعی در بیماران مزمن ارتباط دارد (۷).

از طرفی سرطان علاوه بر بروز مشکلات در تمام ابعاد زندگی شخصی، خانوادگی و اجتماعی فرد باعث افزایش نیازهای حمایتی وی نیز می شود (۸). بیماری های جسمی از جمله بیماری های کولورکتال می توانند حمایت اجتماعی درک شده را مختل نمایند، چرا که به تدریج بیمار از اعضاء خانواده و دیگر اطرافیان فاصله گرفته و از تماس های اجتماعی کناره گیری می کند. یافته های یک مطالعه توسط Haviland و همکاران (۲۰۱۷) در کشور انگلستان نشان داد، حمایت اجتماعی درک شده بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال در ۲۹ درصد از بیماران پایین (کسب نمره ی کمتر از ۴۰ از بازه ی بین صفر تا ۱۰۰) بود. یافته های مطالعه Eom و همکاران (۲۰۱۳) در کشور کره جنوبی بر روی بیماران مبتلا به انواع مختلفی از سرطان ها نیز نشان داد، سطح حمایت اجتماعی درک شده در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال پایین تر از سایر انواع سرطان ها بود (۹).

حمایت اجتماعی به بیماران مبتلا به سرطان در سازگاری و همچنین در بهبود میانگین طول عمر آنها کمک می کند، در حالی که حمایت اجتماعی بی ثبات پیامدهای منفی بر سلامت جسمی و روانی بیماران دارد (۱۰). در این راستا نتایج مطالعه ی Guan و همکاران (۲۰۱۵) در کشور مالزی نشان داد که یکی از فاکتورهای مهم در ارتقای کیفیت زندگی و سازگاری با بیماری در بیماران مبتلا به سرطان حمایت اجتماعی است (۱۱). عربشاهی و همکاران (۱۳۹۹) با انجام یک مطالعه نشان دادند که افزایش حمایت اجتماعی همسر بر ارتقای رفتارهای خودمراقبتی در بیماران مزمن تأثیر دارد (۱۲). این در حالی است که برخی مطالعات مانند مطالعه ی Chuang و همکاران (۲۰۱۹) و Strachan و همکاران (۲۰۱۴) علام نموده اند که حمایت اجتماعی تأثیری بر خودمراقبتی بیماران ندارد (۱۳، ۱۴).

با توجه به آمار بالای ابتلا به سرطان کولورکتال در ایران و در نظر گرفتن اهمیت حمایت اجتماعی و نقش این متغیر در خودمراقبتی این بیماری، نتایج متناقض مطالعات انجام شده در مورد تأثیر حمایت اجتماعی بر خودمراقبتی و همچنین از آنجایی که پژوهش در خصوص ارتباط این متغیر ها به صورت همزمان در بیماران مبتلا به سرطان

سرطان دستگاه گوارش حدود ۲۵ درصد از سرطان ها را بین سرطان های شایع کشور تشکیل داده و به دلیل شیوع و مرگ و میر بالا از اهمیت خاصی برخوردار می باشند. به طور کلی سرطان های دستگاه گوارش حدود ۴۴/۴ درصد از مرگ های حاصل از سرطان را به خود اختصاص می دهند. در این بین سرطان کولورکتال دومین علت شایع مرگ ناشی از سرطان در دنیا است (۱) و سومین سرطان شایع در جهان محسوب شده و میزان بروز آن در مردان و زنان به ترتیب ۱۴/۳ و ۲۰/۶ از هر صد هزار نفر جمعیت می باشد (۲). پژوهش ها بیانگر این است که سن شروع ابتلا به این سرطان در ایران نسبت به کشورهای غربی بسیار پایین تر است و سرطان کولورکتال در ایران، سومین سرطان شایع در هر دو جنس به شمار می رود (۱).

درمان های مختلفی برای کنترل و کاهش عوارض سرطان به کار می رود که از جمله ی آن ها می توان به جراحی، شیمی درمانی، هورمون درمانی، ایمونوتراپی و رادیوتراپی اشاره کرد (۳). این درمان ها دارای عوارضی چون ضعف، خستگی، بیخالی، بی اشتها، تهوع، استفراغ، کم خونی و اختلال در تغذیه می باشد که تمامی این موارد موجب کاهش کیفیت زندگی و خودکارآمدی در بیماران می شوند (۲). جراحی می تواند منجر به استومی شود و اغلب بر روی تصویر بدنی، جنسیت و عملکردهای فیزیکی تأثیر بگذارد. در نتیجه، علاوه بر نگرانی ها و ترس های شدید در مورد تشخیص سرطان، درمان بعدی می تواند از نظر عاطفی برای بیماران مضر باشد، که ممکن است باعث تحریک و یا تشدید اختلالات روانی قبل از جراحی شود (۴).

با توجه به این که سرطان کولورکتال یک بیماری مزمن است و ماهیت بیماری و شیوه های درمان آن دارای عوارضی هستند که سبب می شود کیفیت زندگی و خودکارآمدی بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال را کاهش دهد، بر این اساس داشتن توانایی خودمراقبتی در این بیماران امری ضروری است (۲). سازمان بهداشت جهانی «مراقبت از خود» را به عنوان انجام فعالیت های افراد، خانواده و جوامع با هدف ارتقای سلامت، پیشگیری یا محدود کردن بیماری و اعاده ی سلامتی تعریف می کند (۵). گودرزیان (۲۰۱۹) خودمراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان را به معنای مدیریت علایم، افزایش رضایت از زندگی و ارتقای کیفیت زندگی عنوان می نماید (۶) و این درحالی است که کم شدن حس کنترل و کاهش رفتارهای خودمراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان در مطالعات زیادی گزارش شده است (۴). توانایی

کولورکتال صورت نگرفته است، خلاء پژوهشی در این زمینه احساس می شود. لذا این مطالعه با هدف تعیین ارتباط حمایت اجتماعی با رفتارهای خودمراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال انجام شد.

روش کار

این پژوهش یک مطالعه ای توصیفی از نوع مقطعی - همبستگی است که جامعه آماری آن را تمام بیماران مراجعه کننده و بستری در بخش های داخلی گوارش، انکولوژی و درمانگاه های شیمی درمانی بیمارستان های امام خمینی و آیت الله طالقانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال ۱۴۰۲ تشکیل دادند.

نمونه گیری در این پژوهش بر اساس فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد و نسبت ۵ درصد و میزان دقت ۶درصد، ۲۷۰ نفر محاسبه شد. روش نمونه گیری به روش در دسترس و به صورت تدریجی بود. معیارهای ورود به مطالعه شامل: سن بین ۱۸ تا ۶۵ سال، تشخیص سرطان کولورکتال توسط پزشک معالج، برخورداری از حداقل سواد خواندن و نوشتن عدم مورد شناخته شده بیماری روان و فقط تحت درمان شیمی درمانی بودند گذشت حداقل نوبت دوم شیمی درمانی، عدم ابتلا به سرطان پیشرفته یا دارای متاستاز بود. معیارهای خروج نیز شامل: شروع درمان رادیوتراپی و تبدیل استومی به دائم بود.

ابزار گردآوری داده ها در این پژوهش فرم اطلاعات جمعیت شناختی بیماران (شامل: سن، جنس، وضعیت تاهل، تحصیلات، شغل، مدت زمان ابتلا به بیماری، تعداد فرزندان، تعداد افراد تحت تکفل، دفعات بستری، نوع درمان انجام شده و چندمین نوبت شیمی درمانی، سابقه جراحی کولون، سابقه استومی)، پرسشنامه استاندارد ارزیابی چندبعدی حمایت اجتماعی درک شده زیمت و همکاران. که متشکل از ۱۲ گویه می باشد که سه مؤلفه حمایت ادراک شده از سوی خانواده (۴ گویه شامل سوالات ۳-۴-۸-۱۱)، حمایت ادراک شده از سوی افراد مهم زندگی (۴ گویه شامل سوالات ۱-۲-۵-۱۰)، و حمایت ادراک شده از سوی دوستان (۴ گویه شامل سوالات ۶-۷-۹-۱۲) را می سنجد. همه گویه های این مقیاس، بر اساس طیف ۵ درجه ای لیکرت از بسیار موافق، موافق، نه موافق و نه مخالف، مخالف و بسیار مخالف درجه بندی شده اند. دامنه امتیازات این مقیاس، ۱۲ الی ۶۰ می باشد که نمره بیشتر نشانه حمایت اجتماعی بیشتر است به این صورت که نمره بین ۱۲ تا ۲۰ (میزان حمایت اجتماعی ادراک شده در حد پایین)، نمره

بین ۲۱ تا ۴۰ (میزان حمایت اجتماعی ادراک شده در حد متوسط) و نمره بالاتر از ۴۰ (میزان حمایت اجتماعی ادراک شده در حد بالا) می باشد (۱۵) (۱۵). پرسشنامه رفتارهای خودمراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال عاشری و همکاران (۱۴۰۱)، ۳۰ گویه دارد و سه حیطه از خود مراقبتی را می سنجد و بر اساس مقیاس لیکرتی تنظیم گردیده است. نمره گذاری این پرسشنامه به این صورت بود که به پاسخ بله (نمره ۲) به پاسخ نسبتاً (نمره ۱) و به پاسخ خیر (نمره صفر) اختصاص داده شد. کمترین نمره مراقبت از خود صفر و بیشترین نمره ۶۰ می باشد. پرسشنامه سه حیطه ی دانش و آگاهی (با ۱۰ سوال)، نگرش (با ۹ سوال) و عملکرد (با ۱۱ سوال) را بررسی می نماید. نمره ی حیطه ی دانش و آگاهی بین ۰ تا ۲۰، نگرش بین ۰ تا ۱۸ و نمره ی عملکرد بین ۰ تا ۲۲ بود (۱۶). روایی و پایایی این پرسشنامه توسط عاشری و همکاران (۱۴۰۱) تایید شد برای این کار روایی محتوایی به شکل کمی، از دو ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI)، استفاده شد که CVI ۰/۸۶ و CVI کل پرسشنامه هم ۰/۹۸ بدست آمد (۱۶). در پژوهش حاضر به روایی انجام شده توسط محققان دیگر استناد شد. جهت تعیین پایایی از روش تعیین ضریب آلفای کرونباخ بر روی نمونه ۳۰ نفر محاسبه شد که برای پرسشنامه حمایت اجتماعی $\alpha = 0.82$ و پرسشنامه رفتارهای خودمراقبتی $\alpha = 0.87$ به دست آمد. این ۳۰ نفر از نمونه گیری نهایی حذف شدند. بنابراین روایی محتوا و پایایی پرسشنامه مورد تایید قرار گرفت.

جهت انجام مطالعه پس از تصویب طرح در شورای پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران و تأیید آن توسط کمیته اخلاق دانشگاه و اخذ معرفی نامه و توضیح در مورد اهداف پژوهش به مسئولین محیط های درمان بیمارستان های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه دو بیمارستان امام خمینی و آیت الله طالقانی که اختصاص به بیماران مبتلا به سرطان کولو رکتال دارد انتخاب شدند و برای انتخاب واحدهای پژوهش، افراد مبتلا به سرطان کولورکتال و دارای معیارهای ورود به مطالعه به روش نمونه گیری در دسترس و به صورت تدریجی وارد مطالعه شدند و هدف از پژوهش توضیح داده شد و در صورتی که مایل به همکاری در این پژوهش بودند فرم رضایت نامه آگاهانه به وسیله آن ها تکمیل شد. پرسشنامه ها با در نظر گرفتن شرایط بیماران توسط پژوهشگر و از طریق مصاحبه با بیماران در طی یک تا دو روز تکمیل شد محقق نظرات آن ها را دقیقاً در پرسشنامه ها منعکس کرد.

نعیمه انتظاری و همکاران

پژوهش $6/28 \pm 55/01$ سال بود. کمترین سن، ۳۲ سال و بیشترین سن ۶۵ سال بود. اکثر آنها یعنی ۱۴۴ نفر (۵۳/۳ درصد) مرد بودند. ۲۱۶ نفر (۸۰ درصد) متأهل، (۳۶/۷ درصد) تحصیلات زیر دیپلم، (۳۰/۴ درصد) شغل آزاد، (۴۷/۴ درصد) درآمد ماهیانه زیر ۵ میلیون تومان، ۱۴۴ نفر (۵۳/۳ درصد) دارای بیمه، ۱۲۰ نفر (۴۴/۴ درصد) دارای دو فرزند، ۱۳۰ نفر (۴۸/۱ درصد) سه نفر را تحت تکفل داشتند. اکثر واحد های مورد پژوهش یعنی ۹۹ نفر (۳۶/۷ درصد) سابقه دو بار بستری و ۹۰ نفر (۳۳/۳ درصد) سابقه دو نوبت شیمی درمانی داشتند. فقط ۳۹/۳ درصد واحد های مورد پژوهش سابقه جراحی کولون داشتند (جدول ۱).

داده ها با استفاده از SPSS22 تجزیه و تحلیل شد. برای ارائه نتایج داده های کمی از شاخص های مرکزی مانند میانگین، انحراف معیار، بیشترین و کمترین مقدار استفاده شد و برای متغیر کیفی از جداول توزیع فراوانی استفاده شد و جهت تحلیل یافته های استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون تی مستقل و آنالیز واریانس استفاده شد.

یافته ها

در مطالعه حاضر ۲۷۰ بیمار شرکت داشتند که پرسشنامه ی همه ی آن ها قابل تجزیه و تحلیل بود. اکثر واحد های مورد پژوهش (۵۳/۰ درصد) در بازه سنی ۵۱ تا ۶۰ سال بودند. میانگین و انحراف معیار سن واحد های مورد

جدول ۱. توزیع فراوانی مطلق و نسبی مشخصات جمعیت شناختی بیماران

متغیر	دسته بندی	تعداد	درصد
سن (سال)	۳۰-۴۰	۱۲	۴/۴
	۴۱-۵۰	۵۹	۲۱/۹
	۵۱-۶۰	۱۴۳	۵۳
	بیشتر از ۶۰	۵۶	۲۰/۷
	میانگین $\pm$ انحراف معیار	$55/01 \pm 6/28$	
جنس	کمینه - بیشینه	۶۵ - ۳۲	
	مرد	۱۴۴	۵۳/۳
	زن	۱۲۶	۴۶/۷
وضعیت تاهل	مجرد	۸	۳
	متاهل	۲۱۶	۸۰
	بیوه / همسر فوت شده	۳۵	۱۳
	مطلقه	۱۱	۴/۱
سطح تحصیلات	خواندن و نوشتن	۵۸	۲۱/۵
	زیر دیپلم	۹۹	۳۶/۷
	دیپلم	۶۵	۲۴/۱
	دانشگاهی	۴۸	۱۷/۸
	خانه دار	۴۳	۱۵/۹
شغل	آزاد	۸۲	۳۰/۴
	کارمند	۳۱	۱۱/۵
	بازنشسته	۱۹	۷
	بیکار	۴۶	۱۷
	از کار افتاده	۴۹	۱۸/۱
درآمد ماهیانه (میلیون تومان)	زیر ۵	۱۲۸	۴۷/۴
	۵-۱۰	۳۹	۱۴/۴
	۱۱-۱۵	۷۱	۲۶/۳
	بالای ۱۵	۳۲	۱۱/۹

۵۳/۳	۱۴۴	بله	داشتن بیمه
۴۶/۷	۱۲۶	خیر	
۱۰۰	۲۷۰	کل	
۴/۸	۱۳	ندارد (صفر)	
۱۰	۲۷	یک	تعداد فرزندان
۴۴/۴	۱۲۰	دو	
۱۷/۴	۴۷	سه	
۱۴/۱	۳۸	چهار	
۹/۳	۲۵	پنج	
۲/۶	۷	ندارد (صفر)	تعداد افراد تحت تکفل
۳	۸	یک	
۲۸/۵	۷۷	دو	
۴۸/۱	۱۳۰	سه	
۱۷/۸	۴۸	چهار	
۳۳/۳	۹۰	دو	تعداد نوبت شیمی درمانی
۳۱/۹	۸۶	سه	
۱۷	۴۶	چهار	
۱۵/۹	۴۳	پنج	
۱/۹	۵	شش	
۳۹/۳	۱۰۶	بله	سابقه جراحی کولون
۶۰/۷	۱۶۴	خیر	

تربین مؤلفه بود. مؤلفه ی حمایت ادراک شده از سوی افراد مهمم زندگی نیز امتیاز $7/84 \pm 3/55$ کسب کرد. همچنین سطح حمایت اجتماعی اکثر واحدهای مورد پژوهش یعنی ۱۸۶ نفر (۶۸/۹ درصد) متوسط بود. فقط ۲۰ نفر (۷/۴ درصد) حمایت اجتماعی بالا داشتند. ۶۴ نفر (۲۶/۷ درصد) نیز حمایت اجتماعی پایین داشتند. (جدول ۲، ۳).

بر اساس نتایج میانگین حمایت اجتماعی کل واحد های مورد پژوهش $26/53 \pm 8/99$ و با توجه به قرار گیری در بازه ی بین ۲۱ تا ۴۰ در حد متوسط بود. از میان مؤلفه ها نیز مؤلفه ی حمایت ادراک شده از سوی خانواده با کسب امتیاز $4/18 \pm 11/40$ بالاترین مؤلفه و مؤلفه ی حمایت ادراک شده از سوی دوستان با کسب امتیاز $7/28 \pm 3/49$ پایین

جدول ۲. میانگین حمایت اجتماعی واحد های مورد پژوهش مراجعه کننده به بیمارستان های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال ۱۴۰۲

مؤلفه های حمایت اجتماعی	تعداد سوال	کمینه - بیشینه	انحراف معیار $\pm$ میانگین
حمایت ادراک شده از سوی خانواده	۴	۴ - ۲۰	$11/40 \pm 4/18$
حمایت ادراک شده از سوی افراد مهمم زندگی	۴	۴ - ۲۰	$7/84 \pm 3/55$
حمایت ادراک شده از سوی دوستان	۴	۴ - ۲۰	$7/28 \pm 3/49$
حمایت اجتماعی کل	۱۲	۲۶ - ۵۳	$26/53 \pm 8/99$

جدول ۳. سطح حمایت اجتماعی واحد های مورد پژوهش مراجعه کننده به بیمارستان های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال ۱۴۰۲

متغیر	رده بندی	تعداد	درصد
حمایت اجتماعی	پایین (۱۲-۲۰)	۶۴	۲۶/۷
	متوسط (۲۱-۴۰)	۱۸۶	۶۸/۹
	بالا (۴۱-۶۰)	۲۰	۷/۴
	کل	۲۷۰	۱۰۰

نعمه انتظارى و همكاران

امتیاز $2/90 \pm 10/61$ کسب نمود. همچنین سطح رفتارهای خود مراقبتی اکثر واحد های مورد پژوهش یعنی 248 نفر (91/9 درصد) متوسط بود. فقط 2 نفر (0/7 درصد) رفتارهای خودمراقبتی پایین داشتند. 20 نفر (7/4 درصد) نیز رفتارهای خودمراقبتی بالا داشتند (جدول 5.4).

بر اساس نتایج میانگین رفتارهای خودمراقبتی کل واحدهای مورد پژوهش $4/93 \pm 33/52$ و با توجه به قرار گیری در بازه ی بین 20 تا 40 در حد متوسط بود. از میان ابعاد نیز نگرش با کسب امتیاز $1/71 \pm 14/27$ بالاترین و دانش با کسب امتیاز $2/24 \pm 8/63$ پایین ترین بعد بود. عملکرد نیز

جدول 4. میانگین رفتارهای خودمراقبتی واحد های مورد پژوهش مراجعه کننده به بیمارستان های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال 1402

ابعاد رفتارهای خودمراقبتی	تعداد سوال	کمینه - بیشینه	انحراف معیار $\pm$ میانگین
دانش	10	4 - 17	$2/24 \pm 8/63$
نگرش	9	9 - 18	$1/71 \pm 14/27$
عملکرد	11	3 - 20	$2/90 \pm 10/61$
رفتارهای خودمراقبتی کل	30	19 - 54	$4/93 \pm 33/52$

جدول 5. سطح رفتارهای خودمراقبتی واحدهای مورد پژوهش مراجعه کننده به بیمارستان های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال 1402

متغیر	رده بندی	تعداد	درصد
رفتارهای خودمراقبتی	پایین (20- صفر)	2	0/7
	متوسط (21-40)	248	91/9
	بالا (41-60)	20	7/4
	کل	270	100

اساس ضریب همبستگی پیرسون ارتباط معنی دار و مستقیم داشتند ($P < 0/05$) (جدول 6).

بر اساس نتایج محاسبه ضریب همبستگی پیرسون حمایت اجتماعی و همه مولفه های آن با رفتارهای خود مراقبتی بر

جدول 6. ارتباط حمایت اجتماعی با رفتارهای خودمراقبتی در واحد های مورد پژوهش مراجعه کننده به بیمارستان های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال 1402

مؤلفه های رفتارهای خودمراقبتی		دانش		نگرش		عملکرد		رفتارهای خودمراقبتی کل	
		P	r	P	r	P	r	P	r
مؤلفه های حمایت اجتماعی									
حمایت ادراک شده از سوی خانواده		$<0/001$	0/232	$<0/001$	0/323	$<0/001$	0/292	$<0/001$	0/391
حمایت ادراک شده از سوی افراد مهم زندگی		$<0/001$	0/328	$<0/001$	0/307	$<0/001$	0/232	$<0/001$	0/393
حمایت ادراک شده از سوی دوستان		$<0/001$	0/424	$<0/001$	0/362	$<0/001$	0/348	$<0/001$	0/524
حمایت اجتماعی کل		$<0/001$	0/403	$<0/001$	0/413	$<0/001$	0/363	$<0/001$	0/541

بحث

این پژوهش با هدف تعیین ارتباط حمایت اجتماعی با رفتارهای خود مراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال مراجعه کننده به بیمارستان های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه در سال 1402 انجام شد. نتایج نشان داد که میانگین حمایت اجتماعی در حد متوسط به دست آمد. از میان مؤلفه ها نیز مؤلفه ی حمایت ادراک شده از سوی خانواده بالاترین مؤلفه و مؤلفه ی حمایت ادراک شده از سوی دوستان پایین ترین نمره را داشت. صعب العلاج بودن بیماری، مشغله کاری اطرافیان، استرس

بیماران، اضطراب مرگ و وضعیت اقتصادی از دلایلی هستند که می توانند در کاهش حمایت اجتماعی اطرافیان نقش داشته باشند یا سبب شوند که بیمار کمتر حس حمایت را از دوستان دریافت نماید. به صورت هم سو با نتایج پژوهش حاضر در مطالعه ای که توسط Atinafu و همکاران (2023) در کشور اتیوپی تحت عنوان «ارزیابی سطح حمایت اجتماعی و عوامل مرتبط در بین بیماران سرطانی» انجام شد نتایج نشان داد که میانگین حمایت اجتماعی درک شده توسط بیماران در حد متوسط بود (17). خانواده اصلی ترین منبع حمایت عاطفی بیماران می باشد. لازم است پرستاران

بیماران را به عنوان یک کل در نظر بگیرند و همواره تمام ابعاد وجودی آن‌ها از جمله حمایت عاطفی، کمیت و کیفیت منابع حمایتی و درک بیماران از این منابع را مورد توجه قرار دهند و با بسیج منابع حمایتی موجود در جامعه و مشارکت خانواده در جهت ارتقای ارائه حمایت به بیماران و کاهش تنش‌های آن‌ها گام بردارند. اما به صورت ناهم سو با نتایج مطالعه ی حاضر یک مطالعه در کشور بنگلادش تحت عنوان «رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده و وضعیت سلامت روان بیماران سرطانی پیشرفته تحت مراقبت تسکینی» توسط بیسواس (۱۸). و یک مطالعه توسط ساکیر و همکاران (۲۰۲۱) در کشور ترکیه نشان داد که میزان حمایت اجتماعی درک شده توسط بیماران در حد بالا بود (۱۹). از نظر محقق تفاوت در ابزار بررسی حمایت اجتماعی، تعداد نمونه ها، محیط پژوهش، زمان و گروه هدف مورد مطالعه از دلایل تفاوت در کسب نتایج می باشد. مثلاً در مطالعه ی ساکیر و همکاران (۲۰۲۱) هم مطالعه در کشور ترکیه انجام شد که از نظر سیستم مراقبتی بهداشتی و میزان دسترسی بیماران به منابع با کشور ایران متفاوت است و هم بر روی بیماران تحت عمل جراحی سرطان کولورکتال انجام شده بود که متفاوت از گروه هدف مطالعه ی حاضر می باشد. نصیری جهت سنجش حمایت اجتماعی از ابزار حمایت اجتماعی عملکردی (FSSQ) استفاده کرد.

میانگین رفتارهای خودمراقبتی کل نیز در حد متوسط بود. از میان ابعاد نیز نگرش بالاترین و دانش پایین ترین بعد بود. به نظر می رسد یکی از دلایل بالا نبودن میزان خودمراقبتی ماهیت محقق ساخته بودن ابزار می باشد که به نظر لازم است یک ابزار استاندارد برای موضوع طراحی شود. همچنین این بیماران به خاطر ناامیدی و اضطراب مرگ کمتر توان مراقبت از خود را دارند. در این راستا یک مطالعه در کشور چین توسط کیان و همکاران (۲۰۱۲) تحت عنوان «عوامل مرتبط با خودکارآمدی خودمراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال» انجام شد که بر اساس آن میزان خودمراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال در حد متوسط ارزیابی شد (۲۰). با توجه به اینکه سرطان کولورکتال یک بیماری مزمن است و خود ماهیت بیماری و درمانی آن دارای عوارض می باشد که کیفیت زندگی بیماران را کاهش می دهد، بر این اساس داشتن توانایی خود مراقبتی امری ضروری محسوب می شود (۲۱). امروزه خودمراقبتی یک مفهوم پایه و اساسی در مراقبت بوده و به

عنوان فلسفه اصلی در پرستاری می باشد که حرفه پرستاری را از سایر رشته ها جدا می کند و البته خودمراقبتی یکی از برآیندهای مراقبت پرستاری نیز محسوب می گردد که باعث حفظ حیات و سلامتی و نیز باعث بهبودی فرد می شود. استفاده از خودمراقبتی منجر به برآیندهای مطلوبی مانند کم شدن عوارض، کاهش بستری مجدد در بیمارستان، افزایش رضایت در بیماران، کاهش هزینه های سلامتی، بهبود احساس کنترل، مسئولیت، استقلال و کاهش وابستگی به دیگران، ارتقای سازگاری با بیماری، افزایش احساس خوب بودن و عملکرد، افزایش کیفیت زندگی، استفاده کمتر از خدمات سلامتی، افزایش بهبودی بعد از عمل یا بیماری و کنترل بهتر نشانه های بیماری شده است (۲۲).

نتایج تحقیق نشان داد که حمایت اجتماعی و همه مولفه های آن با رفتارهای خود مراقبتی ارتباط مستقیم و معنی دار داشتند. هاولیند و همکاران در سال ۲۰۱۷ مطالعه ای تحت عنوان «حمایت اجتماعی پس از تشخیص و درمان سرطان کولورکتال و ارتباط با کیفیت زندگی مرتبط با سلامت» انجام دادند. نتایج نشان داد که افراد با برخورداری از حمایت اجتماعی پایین تر سطح ضعیف تری از کیفیت زندگی مرتبط با سلامت داشتند (۲۳). در مطالعه ای که توسط ساکیر و همکاران (۲۰۲۱) در کشور ترکیه تحت عنوان «ارتباط بین حمایت اجتماعی و سطوح تاب آوری روانی در بیماران تحت عمل جراحی سرطان کولورکتال» انجام شد نتایج نشان داد که افزایش حمایت اجتماعی توسط کادر درمان و خانواده به صورت معنی داری باعث افزایش تاب آوری بیماران تحت عمل جراحی سرطان کولورکتال می شود (۱۹). راجعیان و گودرزی در سال ۱۳۹۴ (۲۴)، آقابخشی و راشدی (۱۳۹۴) نیز ارتباط بین حمایت اجتماعی و مراقبت از خود را معنی دار و مستقیم گزارش نمودند (۲۵). از نظر محقق حس همدلی اطرافیان، توجه آن‌ها به بیمار، کمک در تهیه ی دارو و ملزومات، احساس بیمار مبنی بر پذیرش توسط اطرافیان از دلایل پای بندی به اجرای مراقبت از خود می باشد. اما Chuang و همکاران (۲۰۱۹) و Strachan و همکاران (۲۰۱۴) علام نموده اند که حمایت اجتماعی تأثیری بر خودمراقبتی بیماران ندارد (۱۳، ۱۴). که از نظر محقق تفاوت در زمان و مکان مطالعه و گروه هدف از جمله مهمترین دلایل می باشد. با توجه به حمایت اکثر مطالعات در مورد نتایج پژوهش می توان گفت که حمایت اجتماعی یک عامل مهم برای ارتقای خودمراقبتی است.

خود مراقبتی در بیماران مبتلا به سرطان کولورکتال مراجعه کننده به بیمارستان وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه ارتباط وجود دارد. اگر عامل مهم و موثر حمایت اجتماعی تقویت شود. رفتارهای خود مراقبتی بیماران بیشتر می شود و این می تواند با کاهش بستری های مجدد در بیمارستان و کاهش هزینه ها همراه باشد.

ملاحظات اخلاقی

این مطالعه حاصل پایان نامه مصوب، جهت اخذ کارشناسی ارشد پرستاری با کد اخلاق IR.IAU.TMU.REC.1402.237 است.

سیاسکزاری

پژوهشگر بدین وسیله مراتب سپاس و قدردانی خود را از مسئولین محترم دانشگاه علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی تهران، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه و بیماران بیمارستان های امام خمینی و آیت الله طالقانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه به دلیل شرکت در مطالعه ابراز می دارد.

تعارض منافع

در نگارش این مقاله برای نویسندگان هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

References

1. Fotovvat N, Moradi-Baglouee M, Soleimani MA, Mafi M. Effect of eye movement desensitization and reprocessing on death anxiety of gastrointestinal cancer patients in Qazvin hospital in 2018: A randomized clinical trial. *Koomesh*. 2021;23(2):183-91. <https://doi.org/10.52547/koomesh.23.2.183>
2. Mohammadi SY, Soufi A. The effectiveness of acceptance and commitment treatment on quality of life and perceived stress in cancer patients. *Quarterly Journal of Health Psychology*. 2020;8(4):57-72.
3. Srivastava S, Kumar A. Breast cancer survivorship among Indian women: an overview. *Asian Journal of Nursing Education and Research*. 2022;12(3):262-6. <https://doi.org/10.52711/2349-2996.2022.00056>
4. Yang Y, Sun G, Dong X, Zhang H, Xing C, Liu Y. Preoperative anxiety in Chinese colorectal

از محدودیت های پژوهش حاضر، شلوغی و سروصدای محیط بر نحوه پاسخگویی واحدهای پژوهش تأثیرگذار بود که با در نظر گرفتن مکان مناسب جهت تکمیل پرسشنامه ها این محدودیت به طور نسبی کنترل شد. برخی حالات روحی مانند خستگی، اضطراب و فشار اقتصادی و بی حوصلگی در هنگام پر کردن پرسشنامه می تواند بر نحوه پاسخگویی واحدهای پژوهش تأثیرگذار باشد که از طریق ایجاد شرایط و زمان مناسب، و مراجعه مجدد پژوهشگر در زمان مناسب تر و طی چند نوبت و خواندن سوالات و تکمیل پرسشنامه توسط خود پژوهشگر این محدودیت به طور نسبی کنترل شد.

نتیجه گیری

نتایج مطالعه ی حاضر نشان داد که میانگین حمایت اجتماعی در حد متوسط بود. باتوجه به اهمیت حمایت اجتماعی به عنوان یک عامل مهم در بیماران بهتر است این منبع بیشتر به بیماران معرفی گردد. میانگین رفتارهای خودمراقبتی نیز در حد متوسط به دست آمد که با توجه به اثرات این مقوله در کنترل بیماری و تخفیف علایم لذا باید بیشتر مورد توجه پرستاران باشد. از آنجا که رفتارهای خود مراقبتی تحت تأثیر حمایت اجتماعی بود لذا با تمرکز بر روی این مفهوم می توان موجبات ارتقای رفتارهای خود مراقبتی را نیز فراهم نمود. همچنین بین حمایت اجتماعی با رفتارهای

- cancer patients: The role of social support, self-esteem and coping styles. *J Psychosom Res*. 2019;121:81-7. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2019.02.009>
5. SedghiGoyaghaj N, Pishgooie AH, Aliyari S, Zareiyani A. The effect of a self-care training program on adherence to a therapeutic regimen in veterans with spinal cord injury: randomized controlled clinical trial. *J Military Med*. 2018;20:421-30.
 6. Goudarzian AH, Boyle C, Beik S, Jafari A, Nesami MB, Taebi M, et al. Self-care in Iranian cancer patients: The role of religious coping. *Journal of religion and health*. 2019;58(1):259-70. <https://doi.org/10.1007/s10943-018-0647-6>
 7. Baljani E, Rahimi J, Amanpour E, Salimi S, Parkhashjoo M. Effects of a Nursing Intervention on Improving Self-Efficacy and Reducing Cardiovascular Risk Factors in Patients with Cardiovascular Diseases. *Hayat*. 2011;17(1):82.

8. Sheikhtaheri A, Salmani H, Nahvijou A. Requirements of self-management applications for patients with colorectal cancer. *Journal of health administration*. 2021;24(1):84-97. <https://doi.org/10.52547/jha.24.1.84>
9. Ali Naghi Maddah S, Khaledi-Sardashti F, Moghaddasi J, Naseri Borujeni N, Dehghan Abnavi S, Dadgar F, et al. The Relationship between Self-esteem and Perceived Social Support in Ostomy Patients. *Iran Journal of Nursing*. 2020;33(127):21-34.
10. Geng Z, Ogbolu Y, Wang J, Hinds PS, Qian H, Yuan C. Gauging the effects of self-efficacy, social support, and coping style on self-management behaviors in Chinese cancer survivors. *Cancer nurs*. 2018;41(5):E1-E10. <https://doi.org/10.1097/NCC.0000000000000571>
11. Ng CG, Mohamed S, See MH, Harun F, Dahlui M, Sulaiman AH, et al. Anxiety, depression, perceived social support and quality of life in Malaysian breast cancer patients: a 1-year prospective study. *Health Qual Life Outcomes*. 2015;13:1-9. <https://doi.org/10.1186/s12955-015-0401-7>
12. Arabshahi A, Gharlipour Z, Mohammadbeigi A, Mohebi S. The Effect of Education Based on Spousal Social Support on Improving Self-Care Behaviors in Men with High Blood Pressure. *Qom Univ Med Sci J*. 2020;14(2):34-46. <https://doi.org/10.29252/qums.14.2.34>
13. Chuang H-W, Kao C-W, Lin W-S, Chang Y-C. Factors affecting self-care maintenance and management in patients with heart failure: testing a path model. *J Cardiovasc Nurs*. 2019;34(4):297-305. <https://doi.org/10.1097/JCN.0000000000000575>
14. Strachan PH, Currie K, Harkness K, Spaling M, Clark AM. Context matters in heart failure self-care: a qualitative systematic review. *J Card Fail* 2014;20(6):448-55. <https://doi.org/10.1016/j.cardfail.2014.03.010>
15. Zimet GD, Dahlem NW, Zimet SG, Farley GK. The multidimensional scale of perceived social support. *J Pers Assess*. 1988;52(1):30-41. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5201_2
16. Asheri S, Nasrollah S, Nasrabadi T. The effect of Continuous Care Model on self-care in patients with colon cancer. *Journal of Nursing Education*. 2022;11(5):68-79.
17. Atinafu BT, Tarekegn FN, Kebede WM. Assessment of the level of social support and associated factors among cancer patients in the comprehensive cancer center at Ethiopia: Ordinal logistic regression analysis level of social support and associated factors among cancer patients. *Heliyon*. 2023;9(5) e15688. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e15688>
18. Biswas J, Bhuiyan AMR, Alam A, Chowdhury MK. Relationship between perceived social support and mental health status of the advanced cancer patients receiving palliative care in Bangladesh. *Palliat Care Soc Pract*. 2024;18:26323524241256379. <https://doi.org/10.1177/26323524241256379>
19. ÇakırH, KüçükakçaÇelikG, ÇirpanR. Correlation between social support and psychological resilience levels in patients undergoing colorectal cancer surgery: a descriptive study. *Psychol Health Med*. 2021;26(7):899-910. <https://doi.org/10.1080/13548506.2020.1859561>
20. Qian H, Yuan C. Factors associated with self-care self-efficacy among gastric and colorectal cancer patients. *Cancer nurs*. 2012;35(3):E22-E31. <https://doi.org/10.1097/NCC.0b013e31822d7537>
21. Karimi S, Vanaki Z, Bashiri H. The effect of Orem self-care ability of patients with colorectal cancer. *Avicenna Journal of Nursing and Midwifery Care*. 2016;24(2):105-12.
22. Imani E, KarimiHajiKhademi M, HosseiniTasnizi S. The effect of self-care education program on self-efficacy and quality of life of patients with colorectal cancer undergoing chemotherapy. *Journal of Preventive Medicine*. 2022;8(2):10-7.
23. Haviland J, Sodergren S, Calman L, Corner J, Din A, Fenlon D, et al. Social support following diagnosis and treatment for colorectal cancer and associations with health-related quality of life: Results from the UK ColoREctal Wellbeing (CREW) cohort study. *Psycho-oncology*. 2017;26(12):2276-84. <https://doi.org/10.1002/pon.4556>
24. Rajeiyan R, Goodarzi N. The relationship between" social support" and" resiliency" among cancer patients. *The Quarterly Journal of Social Work Research*. 2015;2(3):37-74.
25. Aghabakhshi H, Rashedi E. Social Support in Fighting Cancer. *journal of social work research*. 2014;1(1):1-38.